En ulovlig dom?

Forslag til arbejdsspørgsmål:

En ulovlig dom?

Aage – dømt for tysk krigstjeneste

Blev Aage dømt uretfærdigt, når loven ikke var gældende, da han meldte sig til hæren, eller burde han have vidst, at det var forkert at kæmpe sammen med den tyske besættelsesmagt?

Da Aage meldte sig til Frikorps Danmark, var det ikke ulovligt. Den danske regering opfordrede til samarbejde med tyskerne i starten af besættelsen. Men efter krigen blev han regnet som landsforræder og dømt for at have ladet sig hverve til tysk krigstjeneste.

1. Aage fremhævede, at Frikorps Danmark var godkendt af den danske regering, da han meldte sig. Var det hans ansvar at vide, om hans valg var moralsk rigtige, eller kan vi finde forståelse for, at han blev påvirket af propaganda og misinformation under krigen?
2. Var det retfærdigt, at Aage blev dømt efter krigen, når der ikke var en lov imod det, han gjorde, da han meldte sig? Skal man kunne straffes for noget, der først blev gjort ulovligt, efter det er sket? Kunne det besatte Danmark have indført en lov mod tysk krigstjeneste?

Perspektivering

Aages sag rejser spørgsmål om retfærdighed og lovgivning med tilbagevirkende kraft: Kan man dømmes for handlinger, som ikke var ulovlige, da de blev udført? Det er en vigtig diskussion, fordi den udfordrer vores opfattelse af retfærdighed og ansvar.
Man kan sammenligne dilemmaerne i Aages sag med nutidens problemer omkring misinformation og propaganda. I dag ser vi, hvordan falske nyheder og manipulation på sociale medier kan påvirke folks valg og holdninger. Hvis nogen handler under indflydelse af misinformation, kan vi så holde dem fuldt ansvarlige for deres handlinger? Samtidig går teknologien hurtigt fremad, og det bliver sværere at opdage falske oplysninger. Hvordan kan vi sikre, at vi træffer informerede valg?
Vi kan også overveje, om vi i fremtiden kunne stå i en lignende situation, hvor vi føler os nødsaget til at indføre love med tilbagevirkende kraft.

1. Hvornår er det retfærdigt at dømme nogen med tilbagevirkende kraft?
2. Hvordan kan vi beskytte os mod falske nyheder og sikre informerede valg?
3. Hvilke udfordringer opstår, hvis et land indfører love med tilbagevirkende kraft?

Introduktion

En ulovlig dom?

Introduktion til Aage – dømt for tysk krigstjeneste

Sagen er anonymiseret, da den indeholder personfølsomme oplysninger. Aage er ikke den dømtes rigtige navn, og udvalgte datoer er fjernet.

Født:

Aage var født i Viborg.

Baggrund:

I 1940'erne var Aage i 20'erne og udlært barber. Han var medlem af DNSAP og ansat på Dansk Arbejdsfronts kontor i Viborg. Han meldte sig til tjeneste i Frikorps Danmark i 1942.

Begivenhederne:

Aage rejste afsted med Frikorps Danmark og fik en militæruddannelse i Alsace og Polen. Han gjorde tjeneste i Belarus, hvor han ifølge sin forklaring for retten udelukkende arbejdede som frisør og aldrig deltog i egentlig krigstjeneste.

Udvikling:

Under krigshandlingerne i Rusland blev Aage såret. Efter en orlov i Danmark vendte han tilbage til fronten.
I august 1943 blev han hjemsendt. Ifølge eget udsagn som følge af at Frikorps Danmark blev nedlagt og omdannet til Regiment Dänemark under Waffen-SS. Hjemme i Danmark arbejdede han en overgang som frisør og efterfølgende som områdefører for Nationalsocialistisk Ungdom indtil den 5. maj 1945.

Hvad er Frikorps Danmark og østfrontfrivillige?

Østfrontfrivillige var danske statsborgere, der meldte sig til den tyske hær Waffen-SS under Anden Verdenskrig. Det gjorde dem til en del af nazisternes krig mod Sovjetunionen.

Frikorps Danmark var en militær enhed oprettet i 1941 i samarbejde mellem det tyske SS og det danske nazistparti, DNSAP. Enheden bestod af danske frivillige, som meldte sig til tysk krigstjeneste under Anden Verdenskrig. Enhedens første kommandant var Christian Peter Kryssing, som ønskede at holde korpset upolitisk og selvstændigt dansk, men dette blev kritiseret af både nazister blandt de danske frivillige og de tyske myndigheder.

I 1943 blev Frikorps Danmark opløst og de frivillige blev en del det nyoprettede Regiment Dänemark, hvor de som Waffen-SS-soldater kæmpede under tysk ledelse. Både soldater i Frikorps Danmark og de østfrontfrivillige i den tyske hær Waffen-SS blev i retsopgøret dømt for tysk krigstjeneste.

Retsopgøret:

I 1945 blev Aage dømt efter straffelovstillæggets § 10, stk. 1 for at have ladet sig hverve til tysk krigstjeneste.
Han hævdede under retssagen, at han troede, frikorpset var oprettet med regeringens godkendelse, og at hans sag derfor faldt under §1, stk.2 (at han handlede efter anvisning fra danske myndigheder før 29. august 1943). Retten afviste dette, men fandt det formildende, at Aage havde søgt om fritagelse fra tjenesten, da frikorpset i 1943 blev opløst og omdannet til Regiment Dänemark. Under retssagen kom det desuden frem, at han i krigens sidste år havde hjulpet modstandsbevægelsen.

Dom:

Aage blev dømt til et år og seks måneders fængsel og fik frakendt almen tillid i fem år.

Løsladelse:

Aage afsonede sin straf i Viborg Arrest og blev prøveløsladt et par måneder før tid. Betingelsen var tilsyn fra fængselsvæsenet i to år, hvor han skulle føre en straffri og ordentlig tilværelse uden at være politisk aktiv.

Ikke-skriftlige kilder

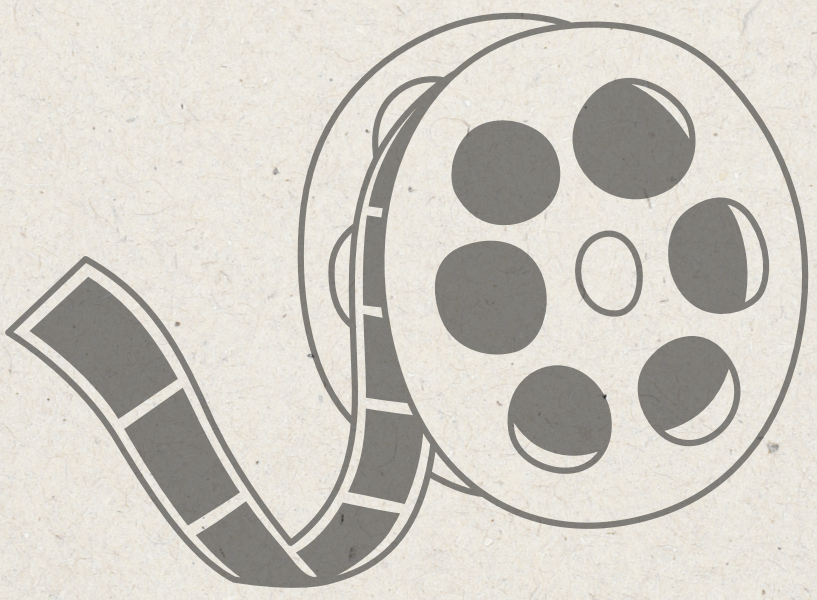

Frikorps Danmark

Introduktion til kilden:

Når de frivillige danske soldater i Frikorps Danmark rejste til fronten aflagde de en faneed. Flere hundrede var samlede for at hylde de frivillige danske soldater, når de rejste af sted til fronten. Frikorps Danmark var officielt upolitisk, men flere blandt de forsamlede heilede, når soldaterne marcherede forbi og DNSAP uddelte små flag påtrykt Dannebrog og hagekors. En stor del af de danske Frikorps Danmark soldater var nazister og medlem af DNSAP. Dog ikke alle.

Alle skulle afsige en ed, som led i optagelsen. Den lød:

"Jeg sværger ved gud denne hellige ed, at jeg i kampen mod bolsjevismen vil vise den tyske Værnemagts øverste leder, Adolf Hitler, ubetinget lydighed og som tapper soldat være rede til enhver tid at sætte mit liv ind for denne ed." *

Fotoet af de Frikorps Danmark soldaterne på udmarch er indleveret til Frihedsmuseet med mærkatet: Frikorps Danmark på godsbanegården i København, 8. september 1942.
På det andet fotografi er en soldat ved at blive trimmet i felten.
Vi har ikke navnene på de danske soldater på dette foto. Under retsopgøret var det et udbredt forsvar blandt de frivillige danske soldater i tysk tjeneste, at de udelukkende havde tjent i korpset som frisør.
Fotoet blev indleveret til Frihedsmuseet med teksten: Frikorps Danmark i Polen og Rusland sammen med tyskere og russere.

* **Kilde**: Citat side 128 i "Under hagekors og Dannebrog" af Claus Bundgård Christensen, Niels Bo Poulsen, Peter Scharff Smith og Aschehoug, 1998.

Foto: Frikorps Danmark på godsbanegården i København, 8. september 1942

Kilde: Frihedsmuseets Fotoarkiv, (se https://samlinger.natmus.dk/assetbrowse?collection=FHM).

Foto: Frikorps Danmark i Polen og Rusland sammen med tyskere og russere, 1941 – 1943

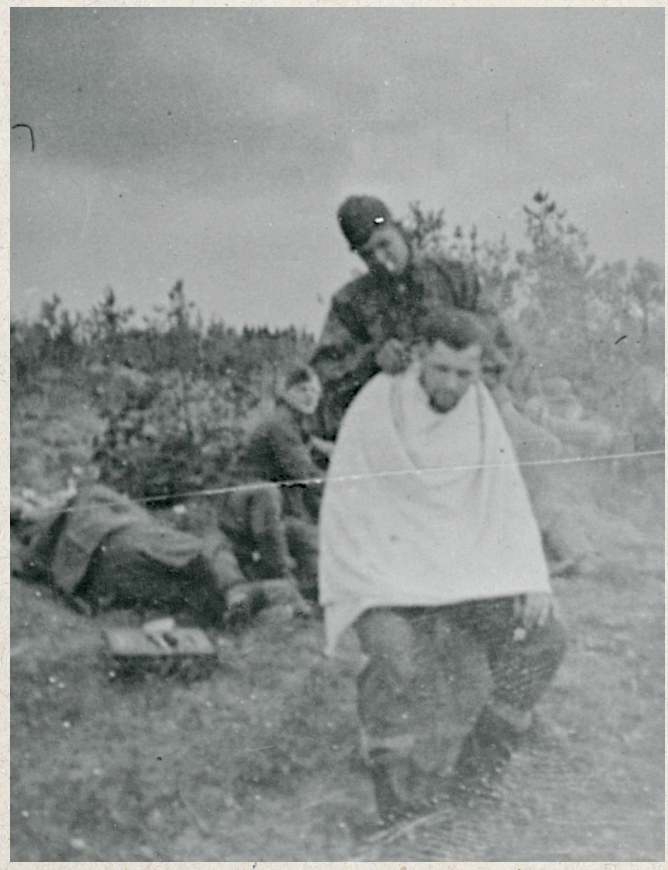

Kilde: Frihedsmuseets Fotoarkiv, (se https://samlinger.natmus.dk/assetbrowse?collection=FHM).

Foto: Frikorps Danmark soldater læser avisen Fædrelandet, 1941 – 1943

Kilde: Bundesarchiv.

Besættelsesmagten i Viborg

Introduktion til kilden:

Besættelsesmagtens tilstedeværelse i Viborg fra 9. april 1940.

Tyskerne ankom til Danmark og hejste naziflaget på Hjultorv den 9. april 1940. Tyskerne troede, at Hedeselskabets bygning var rådhuset.

Selvom det var i perioden med samarbejdspolitikken, var den tyske tilstedeværelse i byen ikke til at overse. Blandt andet kunne man se tyske soldater i militæroptog i Gravene i Viborg i 1940. På Gravene 1 lå det lokale tyske hovedkontor, hvor værnemagten holdt til.

Det var også i Gravene, at det lokale danske nazistparti mødtes. På Viborg Afholdshotel afholdtes partimøder i den lokale afdeling af nazistpartier, DNSAP. Det var også her, partiet arrangerede møder for at hverve unge danskere til at kæmpe på Østfronten.

Under krigen var det vigtigt for besættelsesmagten at fremstille forholdet til de lokale danskere som harmonisk og godt. De indledte en heftig charmeoffensiv. Dels for at vinde det danske folks tillid og loyalitet og dels for at vise den tyske befolkning, hvor harmonisk forholdet var mellem besættelsesmagt og befolkning. Fotoet med musikere foran missionshotellet er et tysk pressefoto brugt til propaganda. Foto indleveret til Frihedsmuseet med teksten: Et tysk musikkorps giver koncert i dansk provinsby. Fotoet er taget ved Missionshotellet i Gravene.

Foto: Naziflaget hejst i Viborg, den 9. april 1940

Kilde: Viborg Lokalhistoriske Arkiv (se www.arkiv.dk).

Foto: Tyske soldater i Gravene i Viborg, den 9. april 1940

Kilde: Viborg Lokalhistoriske Arkiv (se www.arkiv.dk).

Foto: Viborg Missionshotel, 1931

Kilde: Viborg Lokalhistoriske Arkiv (se www.arkiv.dk).

Foto: Tysk musikkorps giver koncert, den 16. april 1940

Kilde: Frihedsmuseets Fotoarkiv, (se https://samlinger.natmus.dk/assetbrowse?collection=FHM).

Anholdelser den 5. maj i Viborg

Introduktion til kilden:

Internering på Stænderpladsen i Viborg. Seks fotos.

Allerede den 5. maj begyndte man at anholde folk, man havde mistænkt for landsforræderi.

De normale bestemmelser om, at anholdte i Danmark skal stilles for en dommer inden 24 timer, var sat ud af kraft. På grund af de mange tusind anholdelser var der ikke fængselspladser nok.
Derfor blev danskere, der var mistænkt og anholdt for landsforræderi, sat i fængsler, midlertidige lejre og huse midlertidigt indrettet til indespærring. Man kaldte disse midlertidige anholdelser for internering. For de internerede tyskerpigers vedkommende var interneringen også tænkt som en beskyttelse mod folkets hævntørst.

I Viborg blev arrestationerne forsøgt styret af en lille gruppe ledende modstandsfolk og tidligere politifolk. I forhold til andre steder i landet foregik de under forholdsvis rolige forhold, og ingen blev dræbt. Der var forud for befrielsen forberedt en liste på over 500 personer, som man mente havde stået i ledtog med tyskerne. Af dem blev 361 afhentet og interneret af modstandsbevægelsens folk i dagene fra 5. til 13. maj 1945.
Langt fra alle endte med at komme for retten.

På landsplan blev 22.000 anholdt og interneret. 15.000 af dem blev løsladt kort tid efter uden retsforfølgelse.

Det var også i rådhuset, at byretten afsagde dom over 89 lokale anklagede for landsforræderi.

Fotos: Anholdelser i Viborg den 5. maj 1945

Kilde: Frihedsmuseets Fotoarkiv, (se https://samlinger.natmus.dk/assetbrowse?collection=FHM).

Fotos: Anholdelser i Viborg den 5. maj 1945

Kilde: Viborg Lokalhistoriske Arkiv (se www.arkiv.dk).

Fotos: Anholdelser i Viborg den 5. maj 1945

Kilde: Viborg Lokalhistoriske Arkiv (se www.arkiv.dk).

Fotos: Anholdelser i Viborg den 5. maj 1945

Kilde: Viborg Lokalhistoriske Arkiv (se www.arkiv.dk).

Fotos: Anholdelser i Viborg den 5. maj 1945

Kilde: Viborg Lokalhistoriske Arkiv (se www.arkiv.dk).

Fotos: Anholdelser i Viborg den 5. maj 1945

Kilde: Viborg Lokalhistoriske Arkiv (se www.arkiv.dk).

Lov og myndighed

Anklagen mod Aage

Introduktion til kilden:

AAnklagen imod Aage. Aage var tiltalt for at have ladet sig hverve til tysk krigstjeneste og været soldat i Tyskland og Rusland.

Uddrag fra Viborg byrets domprotokol: Anklagepunkter

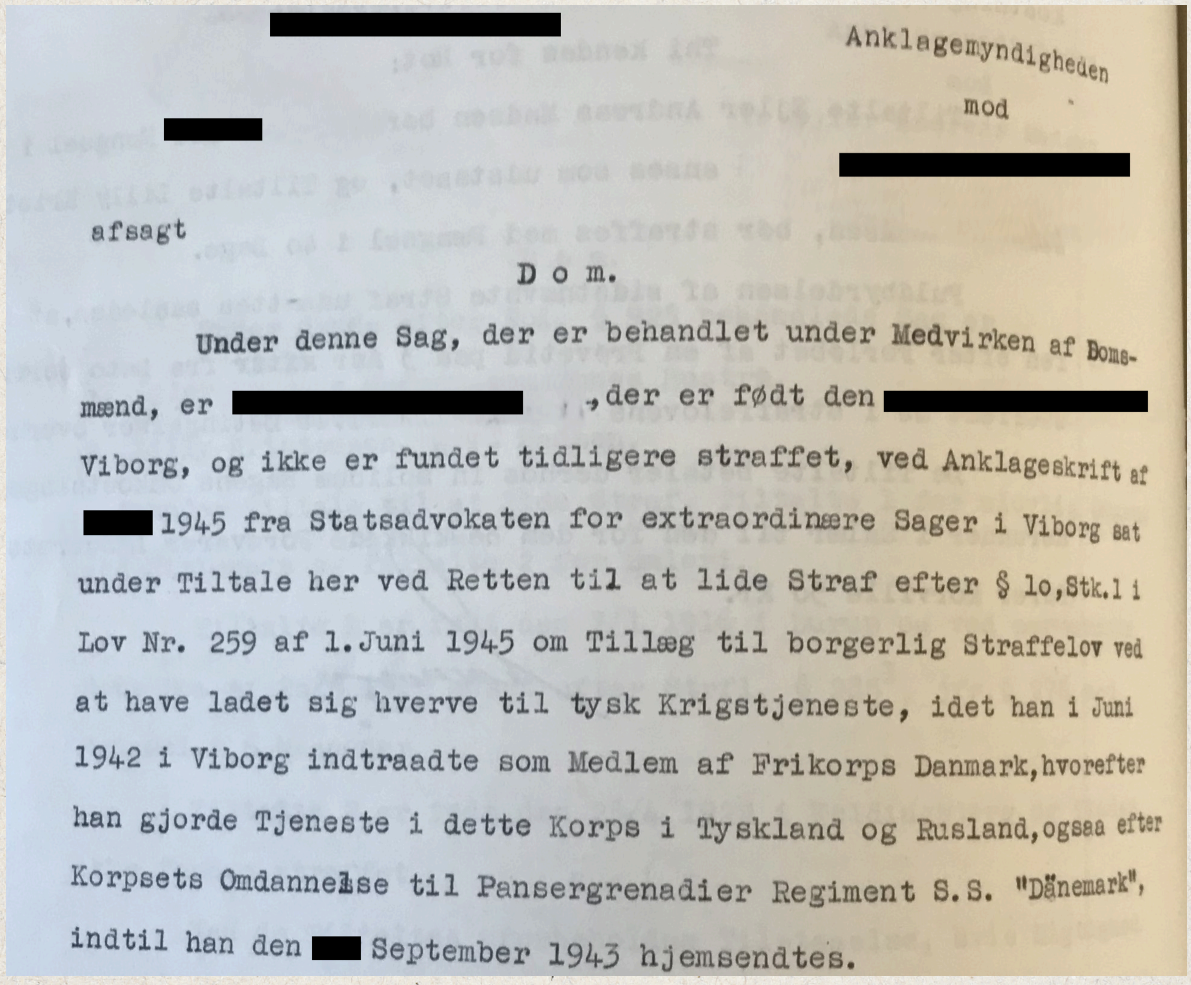

[redacted]

Anklagemyndigheden

mod

[redacted]

afsagt

D o m.

Under denne Sag, der er behandlet under Medvirken af Bomsmænd, er [redacted], der er født den [redacted] Viborg, og ikke er fundet tidligere straffet, ved Anklageskrift af [redacted] 1945 fra Statsadvokaten for extraordinære Sager i Viborg sat under Tiltale her ved Retten til at lide Straf efter § 10,Stk.1 i Lov Nr. 259 af 1.Juni 1945 om Tillæg til borgerlig Straffelov ved at have ladet sig hverve til tysk Krigstjeneste, idet han i Juni 1942 i Viborg indtraadte som Medlem af Frikorps Danmark,hvorefter han gjorde Tjeneste i dette Korps i Tyskland og Rusland,ogsaa efter Korpsets Omdannelse til Pansergrenadier Regiment S.S. "Dänemark", indtil han den [redacted] September 1943 hjemsendtes.

Kilde: Rigsarkivet: Viborg kriminalrets domprotokol, 1945.

Aages forklaring i retten

Introduktion til kilden:

Aages forklaring på, hvorfor han lod sig hverve til tysk krigstjeneste. Aage forsvarede sig med, at han mente, at det var lovligt at melde sig til Frikorps Danmark og dermed tysk krigstjeneste.
Samarbejdspolitikken under besættelsen var en aftale mellem Danmark og Tyskland. Fra politisk side blev der mellem 1940 og 1943 opfordret til at samarbejde med tyskerne. Blandt andet holdt statsminister Vilhelm Buhl en tale i 1942, hvor han bad danskerne om at stoppe sabotagen og hjælpe politiet. Som konsekvens af samarbejdspolitikken var Danmark et af de lande i Europa, som mærkede mindst til krigen.
Den 29. juni 1941 blev Frikorps Danmark oprettet i samarbejde mellem det danske nazistparti DNSAP og Waffen SS. Waffen-SS var militær gren af den nazistiske organisation SS. Målet med Waffen-SS var at skabe en elitehær af ideologiske og racerene soldater. Frikorps Danmark blev første gang sendt til Østfronten i maj 1942.
I 1943 blev Frikorps Danmark opløst og soldaterne i stedet en del af SS-division Nordland. De danske frivillige blev dermed rigtige tyske soldater. Nogle bad om hjemsendelse i den forbindelse.
Aage bad om hjemsendelse i 1943. Han begrundede det med, at han ikke ville være soldat i en tysk hær.

Uddrag fra Viborg byrets domprotokol: Aages forklaring

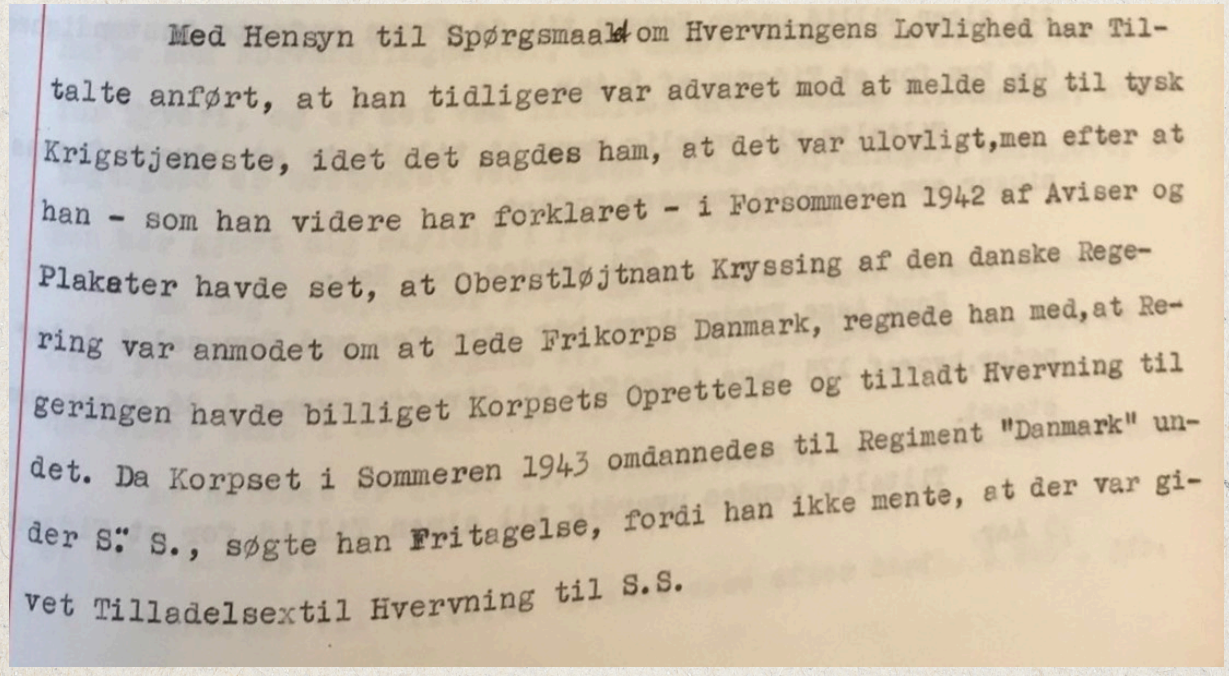

Med Hensyn til Spørgsmaalet om Hvervningens Lovlighed har Tiltalte anført, at han tidligere var advaret mod at melde sig til tysk Krigstjeneste, idet det sagdes ham, at det var ulovligt,men efter at han - som han videre har forklaret - i Forsommeren 1942 af Aviser og Plakater havde set, at Oberstløjtnant Kryssing af den danske Regering var anmodet om at lede Frikorps Danmark, regnede han med,at Regeringen havde billiget Korpsets Oprettelse og tilladt Hvervning til det. Da Korpset i Sommeren 1943 omdannedes til Regiment "Danmark" under S.S., søgte han Fritagelse, fordi han ikke mente, at der var givet Tilladelsextil Hvervning til S.S.

Kilde: Rigsarkivet: Viborg kriminalrets domprotokol, 1945.

Forsvarets argumenter

Introduktion til kilden:

Aages forsvar i retssagen imod ham.

Aages forsvarer talte for, at Aage skulle frifindes. Han understregede i sin argumentation, at Aage ikke havde vidst, at han gjorde noget ulovligt.

Uddrag fra Viborg byrets domprotokol: Forsvaret

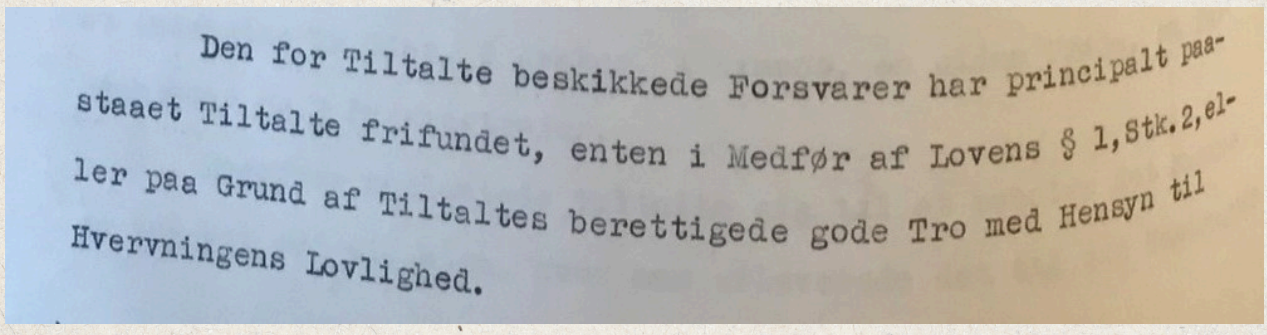

Den for Tiltalte beskikkede Forsvarer har principalt paa-
staaet Tiltalte frifundet, enten i Medfør af Lovens § 1,Stk.2,el-
ler paa Grund af Tiltaltes berettigede gode Tro med Hensyn til
Hvervningens Lovlighed.

Kilde: Rigsarkivet: Viborg kriminalrets domprotokol, 1945.

Dommerens afgørelse

Introduktion til kilden:

Aages dom.

Dommeren gav ikke meget for Aages forklaring om, at han udelukkende havde været frisør i hæren. Der var dog andre formildende omstændigheder. Nemlig at han havde søgt om fritagelse i 1943, og at han senere havde hjulpet modstandsbevægelsen.

Uddrag fra Viborg byrets domprotokol: Dommen

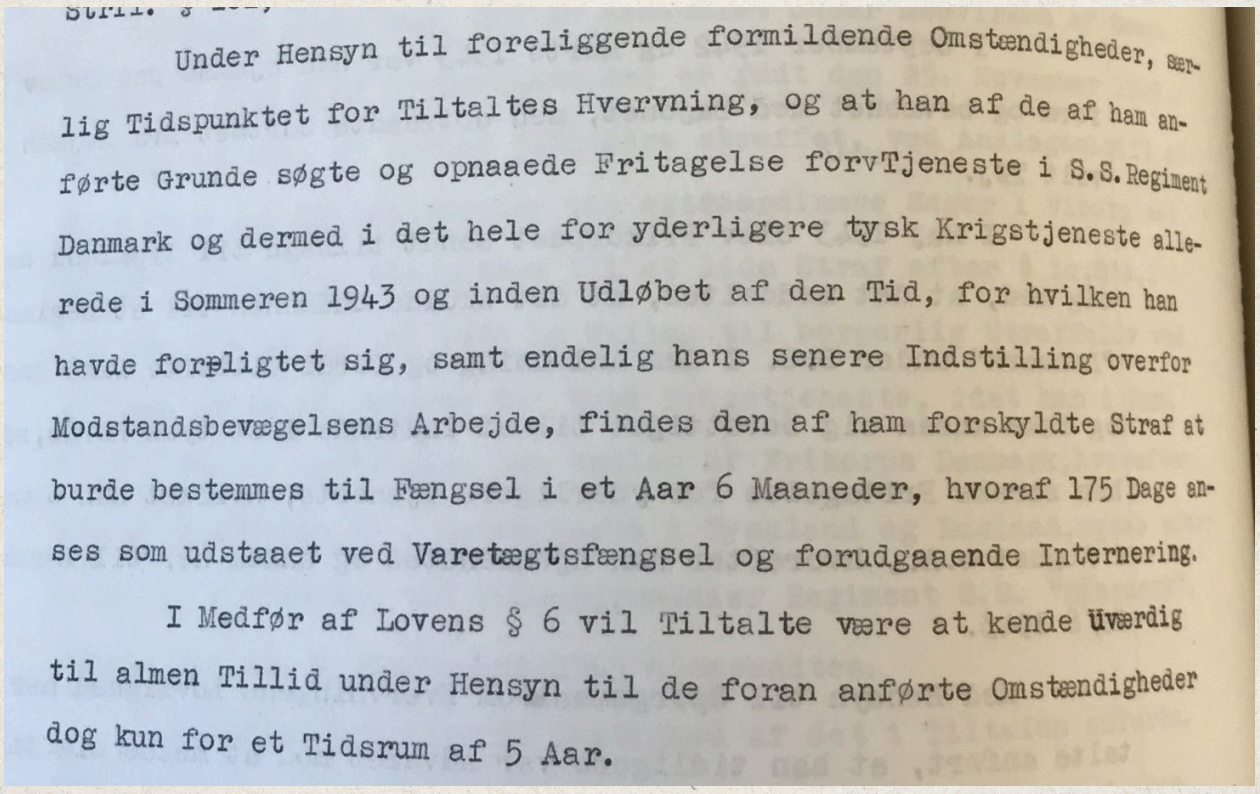

Under Hensyn til foreliggende formildende Omstændigheder, særlig Tidspunktet for Tiltaltes Hvervning, og at han af de af ham anførte Grunde søgte og opnaaede Fritagelse forvTjeneste i S.S. Regiment Danmark og dermed i det hele for yderligere tysk Krigstjeneste allerede i Sommeren 1943 og inden Udløbet af den Tid, for hvilken han havde forpligtet sig, samt endelig hans senere Indstilling overfor Modstandsbevægelsens Arbejde, findes den af ham forskyldte Straf at burde bestemmes til Fængsel i et Aar 6 Maaneder, hvoraf 175 Dage anses som udstaaet ved Varetægtsfængsel og forudgaaende Internering.

I Medfør af Lovens § 6 vil Tiltalte være at kende uværdig til almen Tillid under Hensyn til de foran anførte Omstændigheder dog kun for et Tidsrum af 5 Aar.

Kilde: Rigsarkivet: Viborg kriminalrets domprotokol, 1945.

Straffen for tysk krigstjeneste

Introduktion til kilden:

Straffen for tysk krigstjeneste.

Aage blev dømt efter paragraf 10 under straffelovstillægget for at have ladet sig hverve til tysk krigstjeneste.
Loven var vedtaget med tilbagevirkende kraft.
I mange lande synes man, at tilbagevirkende regler er uretfærdige, da man så ikke kan forudse hvilke regler, der gælder. Dette er især et problem, hvis de nye regler gør straffene hårdere.
Danmarks grundlov har ikke et direkte forbud mod tilbagevirkende love, men det har ikke været almindeligt brugt.
Efter befrielsen i 1945 blev der dog lavet love med tilbagevirkende kraft. Det vil sige love, som straffede forbrydelser begået under besættelsen, selvom disse love kom efter, at forbrydelserne var sket.
Man vurderede, at den gældende straffelov ikke slog til for de forbrydelser, der var begået under besættelsen.

Uddrag fra Lovtekst: Lov nr. 259 af 1. juni 1945 (straffelovstillægget)

§ 10, stk. 1:

Den, der har hvervet eller ladet sig hverve til tysk Krigstjeneste, straffes med Fængsel. Hvor særlige Hensyn gør sig gældende, kan der finde Strafnedsættelse Sted, og under ganske særlige Omstændigheder kan Tiltale undlades.

Kilde: Lovtidende A 1945 af 1. juni, nr.259, s.742-46 (se mere: https://danmarkshistorien.dk/vis/materiale/retsopgoerets-love-straffelovstillaegget-1945-til-1946).

Vurdering af egnethed til prøveløsladelse

Introduktion til kilden:

Forud for enhver prøveløsladelse udfyldte arresten et skema, som sendtes til Justitsministeriet, som herefter afslog eller godkendte prøveløsladelsen.
I den anonymiserede indstilling fremgår det, hvordan Aage blev opfattet af fængselsvæsenet.

Politimesteren i Viborg skulle give en udtalelse i forbindelse med Aages prøveløsladelse. Dette var almindelig procedure. Men i Aages tilfælde havde politimesteren forbehold ved prøveløsladelsen, fordi Aage stadig havde nazistiske synspunkter.

Indstillingen blev kort efter godkendt af Justitsministeriet, mod at Aage i to år efter prøveløsladelsen ikke begik kriminalitet eller deltog i politisk arbejde. Derudover skulle han underkaste sig tilsyn fra Fængselsvæsenets Forsorgskontor.

Anonymiseret indstilling: Indstilling vedrørende løsladelse på prøve

Genpart.

Overtr. af Straffelovstillæget af 1/6 1945

Anstalt: Arresthuset i Viborg.

Indstilling vedrørende Løsladelse paa Prøve

i Henhold til Straffelovens § 38.

(Indsendes senest 6 Uger inden Prøveløsladelsesdatoen).

Indstilling afgivet den [redacted] / [redacted] 19[redacted].

1. Fangens Nr. og Navn:	Journal Nr. [redacted]
2. Fødselsdato, -aar og -sted:	[redacted]
3. Erhverv:	Barbersvend
4. Familieforhold:	~~ugift~~ — gift — [redacted] Børn: i Ægteskab 3 ~~udenfor Ægteskab~~
5. Sted og Tid for Dommen:	Kriminalretten i Viborg d. [redacted]. [redacted] 194[redacted]
6. Straf:	Fgsl. i 1 Aar 6 Maaneder + 175 Dage Afsones normalt i Tiden fra d. [redacted] 19 [redacted].
7. Afsoningssted:	Hensat til Afsoning den [redacted] / [redacted] [redacted] i Arresthuset i Viborg Afleveret til d. / 19 . Overført til d. / 19 .
8. **Prøveløsladelsesdato:**	d. [redacted] 2/3: 9 Maaneder: 1 Aar:
9. Er Fangen villig til at underkaste sig de til en Prøveløsladelse knyttede Vilkaar?	Ja

10. Forbrydelse (Tyveri, Bedrageri, Blodskam o. s. v.):	Han har gjort Tjeneste i Frikorps Danmark.
11. Beskrivelse af Forbrydelsen:	Han har gjort Tjeneste i Frikorps Danmark i Tiden fra den [redacted] 1942 til den [redacted] August 1943
12. Kriminelle Fortid: (Tiltalefrafald, Forstraffe).	Ingen
13. Har Fangen tidligere været løsladt paa Prøve? I bekræftende Fald, hvornaar og fra hvilket Fængsel.	Nej
14. Har Fangen tidligere været betinget benaadet? I bekræftende Fald, hvornaar og fra hvilket Fængsel.	Nej
15. Har Tilsyn været forsøgt overfor Fangen ved betinget Domfældelse, betinget Benaadning eller Prøveløsladelse?	Nej

16. Fangens Forhold under tidligere Prøveløsladelse eller betinget Benaadning:	
17. Kort Beskrivelse af Fangens tidligere Liv (specielt vedrørende Fangens Opdragelse og tidligere Arbejdsforhold, herunder Arbejdsløshed):	Han er opdraget hos sine Bedsteforældre og gik i Kommuneskolen til sit 14. Aar, og har siden da været beskæftiget ved Barberfaget- Han har i ca. [redacted] Aar drevet selvstændig Barberforretning. I [redacted] var han i [redacted] indlagt paa Sanatorie Han har aldrig været arbejdsløs.
18. Fangens Forhold under Strafafsoningen:	Fangen har været noget vanskelig under Arrestopholdet, ellers intet at bemærke.
19. Hvor skal Fangen have Ophold ved Løsladelsen, og hvorledes er Rigtigheden heraf bekræftet?	Han er lovet Arbejde hos Barbermester Viborg.
20. Er der skaffet Fangen Arbejde ved Løsladelsen og i bekræftende Fald hvilket, og hvorledes er Rigtigheden dokumenteret?	Nej
21. Har Fangen Polititilhold (Straffelovens § 289), og hvad gaar dette i bekræftende Fald ud paa?	Nej

22. Har Fangen Afholdspaalæg?	Nej
23. Funktionærmødets Bedømmelse og Indstilling:	
24. Bilag:	Domsudskrifter — Fotografi — Akter. Erklæring om Forhold under tidligere Tilsynsperiode. Andre Bilag:

Udtalelse og Indstilling fra Anstaltens Leder:

Fremsendes til Direktoratet for Fængselsvæsenet med Bemærkning, at Domsakt paa paagældende er tilsendt Direktoratet den [redacted].

Domfældte har været ivrig Nazist. Det skønnes tvivlsomt, om han efter Løsladelsen vilde afholde sig fra at forfægte sine politiske Meninger, og jeg skal derfor ganske henstille, om der er Anledning til at bevilge Prøveløsladelse.

Politimesteren i Viborg Købstad m.v., den [redacted].
Underskrift.

O. O. B & Co.
05042.

Kilde: Rigsarkivet.

Tilsyn med Aage under prøveløsladelsen

Introduktion til kilden:

Tilsynet med Aage efter prøveløsladelsen.

Efter prøveløsladelse skulle alle straffede underkaste sig et toårigt tilsyn. De måtte ikke begå ny kriminalitet. For landsforræderdømte gjaldt desuden et forbud mod at beskæftige sig med politisk arbejde. De skulle også oplyse, hvor de boede og arbejdede.

For at holde tilsyn med de mange prøveløsladte landsforrædere oprettede man et statsligt forsorgskontor. Formålet med tilsynet var både at holde et vågent øje med de prøveløsladte og at give dem råd og hjælp. Der var særlig fokus på hjælp til at finde tilbage til arbejdsmarkedet. En mindre sum penge var afsat til økonomisk støtte.

Aage havde svært ved at finde arbejde i Viborg, fordi mange kendte til hans fortid. Han forsøgte uden held at få penge til nyt tøj. Efter et halvt år lykkedes det ham dog at få arbejde hos en isenkræmmer, en forretning hvor man kunne købe køkken- og haveredskaber, værktøj, glas og porcelæn m.m. Dette job beholdt han i resten af tilsynsperioden.

Anonymiseret uddrag fra tilsynsrapport: Tilsyn med Aage

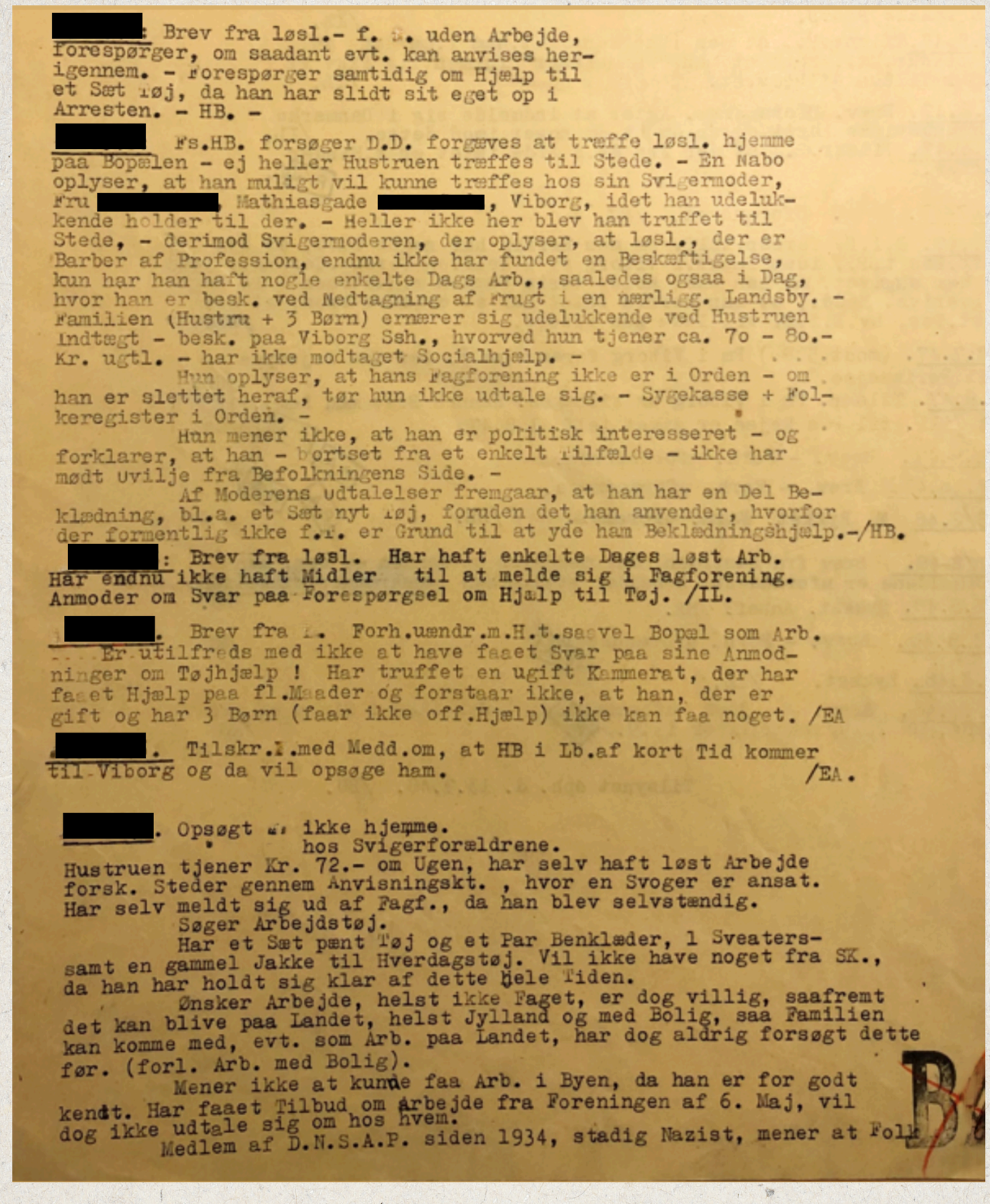

[redacted]: Brev fra løsl.- f. [redacted] uden Arbejde, forespørger, om saadant evt. kan anvises herigennem. - Forespørger samtidig om Hjælp til et Sæt Tøj, da han har slidt sit eget op i Arresten. - HB. -

[redacted] Fs.HB. forsøger D.D. forgæves at træffe løsl. hjemme paa Bopælen - ej heller Hustruen træffes til Stede. - En Nabo oplyser, at han muligt vil kunne træffes hos sin Svigermoder, Fru [redacted], Mathiasgade [redacted], Viborg, idet han udelukkende holder til der. - Heller ikke her blev han truffet til Stede, - derimod Svigermoderen, der oplyser, at løsl., der er Barber af Profession, endnu ikke har fundet en Beskæftigelse, kun har han haft nogle enkelte Dags Arb., saaledes ogsaa i Dag, hvor han er besk. ved Nedtagning af Frugt i en nærligg. Landsby. - Familien (Hustru + 3 Børn) ernærer sig udelukkende ved Hustruen Indtægt - besk. paa Viborg Ssh., hvorved hun tjener ca. 7o - 8o.- Kr. ugtl. - har ikke modtaget Socialhjælp. -

Hun oplyser, at hans Fagforening ikke er i Orden - om han er slettet heraf, tør hun ikke udtale sig. - Sygekasse + Folkeregister i Orden. -

Hun mener ikke, at han er politisk interesseret - og forklarer, at han - bortset fra et enkelt Tilfælde - ikke har mødt Uvilje fra Befolkningens Side. -

Af Moderens Udtalelser fremgaar, at han har en Del Beklædning, bl.a. et Sæt nyt Tøj, foruden det han anvender, hvorfor der formentlig ikke f.t. er Grund til at yde ham Beklædningshjælp.-/HB.

[redacted]: Brev fra løsl. Har haft enkelte Dages løst Arb. Har endnu ikke haft Midler til at melde sig i Fagforening. Anmoder om Svar paa Forespørgsel om Hjælp til Tøj. /IL.

[redacted]. Brev fra [redacted]. Forh.ændr.m.H.t.saavel Bopæl som Arb. Er utilfreds med ikke at have faaet Svar paa sine Anmodninger om Tøjhjælp ! Har truffet en ugift Kammerat, der har faaet Hjælp paa fl.Maader og forstaar ikke, at han, der er gift og har 3 Børn (faar ikke off.Hjælp) ikke kan faa noget. /EA

[redacted]. Tilskr.I.med Medd.om, at HB i Lb.af kort Tid kommer til Viborg og da vil opsøge ham. /EA.

[redacted]. Opsøgt - ikke hjemme.
hos Svigerforældrene.
Hustruen tjener Kr. 72.- om Ugen, har selv haft løst Arbejde forsk. Steder gennem Anvisningskt. , hvor en Svoger er ansat. Har selv meldt sig ud af Fagf., da han blev selvstændig.

Søger Arbejdstøj.

Har et Sæt pænt Tøj og et Par Benklæder, 1 Sveaters- samt en gammel Jakke til Hverdagstøj. Vil ikke have noget fra SK., da han har holdt sig klar af dette hele Tiden.

Ønsker Arbejde, helst ikke Faget, er dog villig, saafremt det kan blive paa Landet, helst Jylland og med Bolig, saa Familien kan komme med, evt. som Arb. paa Landet, har dog aldrig forsøgt dette før. (forl. Arb. med Bolig).

Mener ikke at kunde faa Arb. i Byen, da han er for godt kendt. Har faaet Tilbud om Arbejde fra Foreningen af 6. Maj, vil dog ikke udtale sig om hos hvem.

Medlem af D.N.S.A.P. siden 1934, stadig Nazist, mener at Folk

Kilde: Rigsarkivet.

Regler om tilsyn med prøveløsladte

Introduktion til kilden:

Fra Justitsministeriet kom en skrivelse om, hvordan man skulle håndtere de dømte landsforrædere, når de blev løsladt.

Det var en helt ny situation, man stod overfor, og man var mere nervøs end nogensinde før for at slippe disse kriminelle ud i samfundet igen. Kunne de overhovedet tilpasse sig et demokrati og lægge deres nazistiske overbevisninger bag sig?

Det første dokument er en skrivelse om oprettelsen af et Forsorgskontor. Her fremgår det, at der blev oprettet et særligt kontor, som skulle hjælpe de personer, der havde siddet i fængsel for at have samarbejdet med tyskerne.

De to øvrige dokumenter er uddrag fra en vejledning for de tilsynsførende, der var ansat af Forsorgskontoret. Vejledningen beskriver, hvordan man skulle holde øje med de personer, der var blevet prøveløsladt. Der var nogle regler, de skulle følge, for eksempel at de skulle opføre sig ordentligt og holde sig væk fra kriminalitet. De måtte heller ikke promovere nazismen. Vejledningen beskrev også, hvordan man bedst kunne hjælpe dem med at få et godt liv igen og undgå tilbagefald til kriminalitet.

Dette var en ny kurs for den statslige kriminalforsorg. Hidtil havde man koncentreret sig om straf. Staten havde støttet velgørenhedsarbejde for almindelige kriminelle prøveløsladte, men ikke selv deltaget i resocialiseringen. Her blev det pludselig vigtigt, at tilsyn og hjælp til at få de tidligere straffede tilbage til samfundet var styret af staten og ikke overladt til diverse velgørenhedsorganisationer.

Journalsag: Oprettelse af Forsorgskontor og Cirkulære: Vejledning til Tilsynsførende, 1946

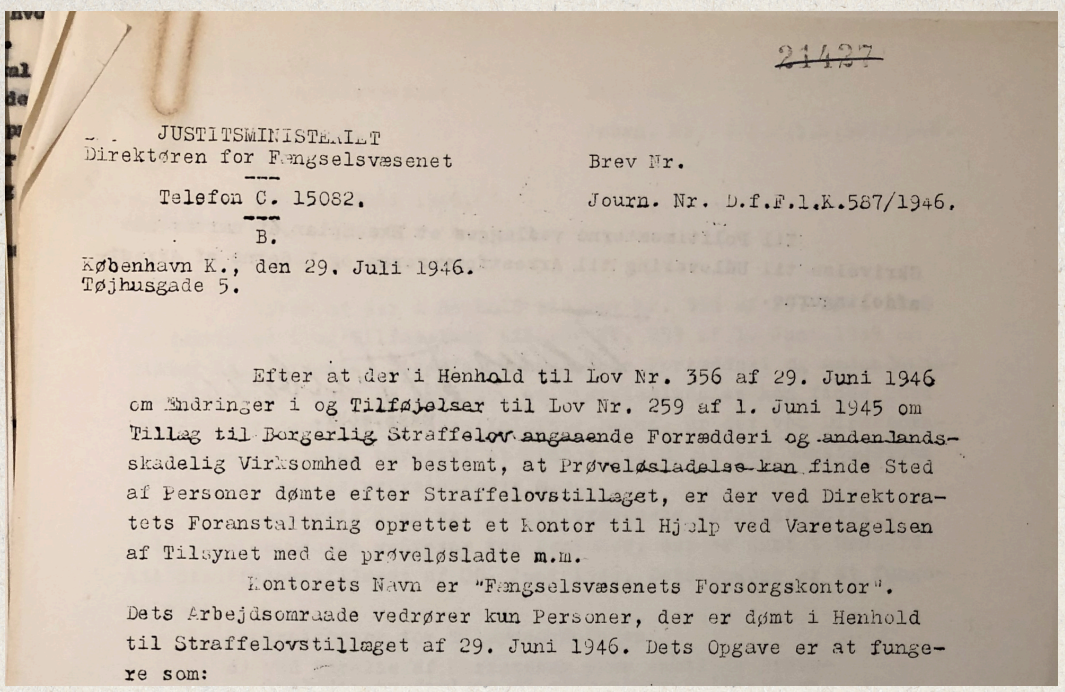

~~21427~~

JUSTITSMINISTERIET
Direktøren for Fængselsvæsenet

Telefon C. 15082.

B.

Brev Nr.

Journ. Nr. D.f.F.l.K.587/1946.

København K., den 29. Juli 1946.
Tøjhusgade 5.

Efter at der i Henhold til Lov Nr. 356 af 29. Juni 1946 om Ændringer i og Tilføjelser til Lov Nr. 259 af 1. Juni 1945 om Tillæg til Borgerlig Straffelov angaaende Forrædderi og anden landsskadelig Virksomhed er bestemt, at Prøveløsladelse kan finde Sted af Personer dømte efter Straffelovstillægget, er der ved Direktoratets Foranstaltning oprettet et Kontor til Hjælp ved Varetagelsen af Tilsynet med de prøveløsladte m.m.

Kontorets Navn er "Fængselsvæsenets Forsorgskontor". Dets Arbejdsområde vedrører kun Personer, der er dømt i Henhold til Straffelovstillægget af 29. Juni 1946. Dets Opgave er at fungere som:

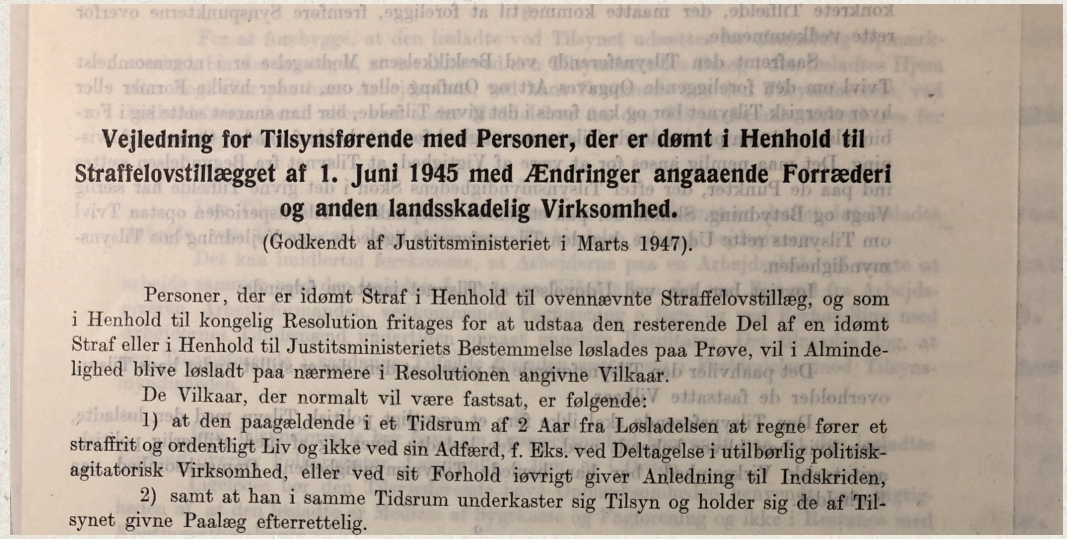

Vejledning for Tilsynsførende med Personer, der er dømt i Henhold til Straffelovstillægget af 1. Juni 1945 med Ændringer angaaende Forræderi og anden landsskadelig Virksomhed.

(Godkendt af Justitsministeriet i Marts 1947).

Personer, der er idømt Straf i Henhold til ovennævnte Straffelovstillæg, og som i Henhold til kongelig Resolution fritages for at udstaa den resterende Del af en idømt Straf eller i Henhold til Justitsministeriets Bestemmelse løslades paa Prøve, vil i Almindelighed blive løsladt paa nærmere i Resolutionen angivne Vilkaar.

De Vilkaar, der normalt vil være fastsat, er følgende:

1) at den paagældende i et Tidsrum af 2 Aar fra Løsladelsen at regne fører et straffrit og ordentligt Liv og ikke ved sin Adfærd, f. Eks. ved Deltagelse i utilbørlig politisk-agitatorisk Virksomhed, eller ved sit Forhold iøvrigt giver Anledning til Indskriden,

2) samt at han i samme Tidsrum underkaster sig Tilsyn og holder sig de af Tilsynet givne Paalæg efterrettelig.

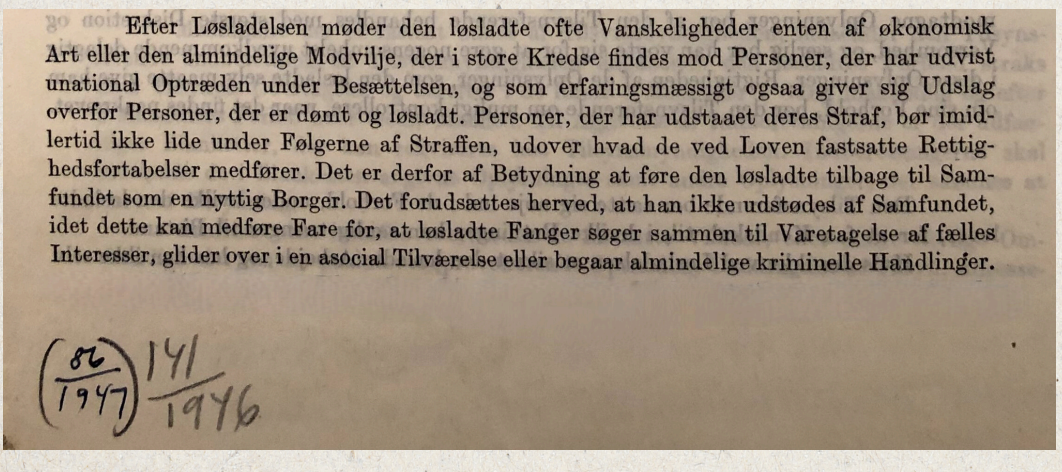

Efter Løsladelsen møder den løsladte ofte Vanskeligheder enten af økonomisk Art eller den almindelige Modvilje, der i store Kredse findes mod Personer, der har udvist unational Optræden under Besættelsen, og som erfaringsmæssigt ogsaa giver sig Udslag overfor Personer, der er dømt og løsladt. Personer, der har udstaaet deres Straf, bør imidlertid ikke lide under Følgerne af Straffen, udover hvad de ved Loven fastsatte Rettighedsfortabelser medfører. Det er derfor af Betydning at føre den løsladte tilbage til Samfundet som en nyttig Borger. Det forudsættes herved, at han ikke udstødes af Samfundet, idet dette kan medføre Fare for, at løsladte Fanger søger sammen til Varetagelse af fælles Interesser, glider over i en asocial Tilværelse eller begaar almindelige kriminelle Handlinger.

(86/1947) 141/1946

Kilde: Rigsarkivet: Horsens Statsfængsel, B-205: Korrespondancejournalsager III, 1946, journalsag 141. 29.7.46.

Data

Oversigt over retsopgøret i Viborg

Introduktion til kilden:

Dømte i Viborg under retsopgøret.
I alt blev over 13.000 mennesker dømt ved retsopgøret. Ved byretten i Viborg fik i alt 77 personer en dom efter straffelovstillægget; 9 kvinder og 68 mænd.

Statistik: Statistik: Retssager efter straffelovstillægget i Viborg Byret

	Kvinder	Mænd	I alt
Hvervet til tysk krigstjeneste (herunder Frikorps Danmark)	0	27	27
Vagtmand og brandmand på tysk anlæg i Danmark og udlandet	0	10	10
Tjeneste hos tysk politi eller Schalburg-korpset	0	6	6
Angiveri	6	2	8
Økonomisk samarbejde (værnemageri)	0	21	21
Andet	3	2	5
DOMME I ALT			77
Frifindelser	1	11	12
SAGER I ALT	10	79	89

Kilde:
Rigsarkivet: Viborg kriminalrets domprotokoller 1945 – 1947.

Oversigt over retssager på landsplan

Introduktion til kilden:

Dømte på landsplan under retsopgøret.
Efter Danmarks befrielse i 1945 begyndte det store retsopgør mod personer, der under besættelsen havde samarbejdet med den tyske besættelsesmagt. En særlig lov, Straffelovstillægget, blev vedtaget for at kunne straffe handlinger som drab, vold, angiveri og økonomisk samarbejde med tyskerne.
Kilden, du ser her, er en tabel over de dømte landsforrædere og viser, hvilke forbrydelser de blev dømt for, og hvilke straffe de fik. Straffene spændte fra kortere fængselsstraffe til dødsstraf, som blev idømt for de mest alvorlige forbrydelser som drab, angiveri og landsforræderi.
I alt blev over 13.500 mennesker dømt ved retsopgøret.
Cirka halvdelen af alle domfældelser under retsopgøret handlede om personer, der havde deltaget i tysk krigstjeneste. Et særligt dilemma opstod i forhold til dem, der havde meldt sig til Frikorps Danmark før den 29. august 1943. Mange af disse argumenterede for, at regeringens daværende samarbejdspolitik med besættelsesmagten kunne retfærdiggøre straffrihed. Domstolene afviste dog dette. 6947 blev dømt for tysk krigstjeneste.

101 mænd og 2 kvinder blev dømt til døden for landsforræderi under den tyske besættelse. Ud af disse blev 78 domme stadfæstet ved alle tre retsinstanser. 46 personer blev henrettet, mens 32 endte med at blive benådet. Ingen af de henrettede var kvinder. Der blev idømt mange hårde straffe herunder livsvarigt fængsel, men den sidste af de dømte blev løsladt i 1960. Som tiden gik, fik flere strafnedsættelse eller blev benådet af justitsministeren.
Alle dødsdomme skulle omkring Højesteret
Dødsstraffen (kaldet "livsstraf") blev især idømt danskere, der havde deltaget i tysk krigstjeneste og i tysk polititjeneste i Danmark.

16 blev henrettet i Undallslund plantage ved Viborg, de øvrige blev henrettet på en henrettelsesplads på det nuværende Christiania.

Statistik: De ved endelig instans domfældte landssvigere fordelt efter forbrydelsens art og idømt straf m.v. ved endelig instans.

Tabel VI

De ved endelig instans domfældte landssvigere fordelt efter forbrydelsens art og idømt straf m.v. ved endelig instans

	Idømt straf ved endelig instans																													
				Fængsel																										
	Bøde	Hæfte	Straffen anset som afsonet ved varetægtsfængsel 4)	30 dage	Over 30 - 60 dage	60 dage - 3 måneder	3 - 6 måneder	6 - 12 måneder	1 - 1½ år	1½ - 2 år	2 - 2½ år	2½ - 3 år	3 - 4 år	4 - 5 år	5 - 6 år	6 - 8 år	8 - 10 år	10 - 12 år	12 - 14 år	14 - 16 år	16 - 20 år	fængsel på livstid	Ialt	Livstraf	Ungdomsfængsel	Psykopatforvaring	Anbringelse i sindssygehospital	Undergivelse af åndssvageforsorg	Sikkerhedsforanstaltning iøvrigt	Ialt
A. Mænd																														
I. Eet landssv.forhold[1]																														
1. Tysk polititjeneste[2]	-	-	-	-	-	-	-	1	-	4	-	7	3	8	5	15	157	57	20	16	1	-	294	-	-	-	2	5	-	301
2. Ty.tj. af politim. karakter[3]	-	-	4	-	-	-	13	67	67	159	93	177	315	156	101	96	54	9	7	3	1	-	1318	-	2	1	4	7	1	1337
3. Ty. krigstjeneste	-	-	57	5	14	31	257	1573	1249	1843	555	482	695	112	24	11	5	2	1	1	-	-	6860	-	-	-	2	10	1	6930
4. Angiveri	-	-	-	-	-	1	4	34	35	33	18	39	41	15	25	15	13	4	6	8	1	5	297	2	3	2	-	1	1	306
5. Propaganda m.v.	-	-	5	-	1	4	19	379	109	125	17	50	28	8	4	7	2	-	-	-	-	-	753	-	-	-	-	1	-	759
6. Samarbejde m.v.	-	-	-	1	1	2	3	25	15	14	1	3	6	1	1	1	-	-	-	-	-	-	74	-	-	-	-	-	-	74
7. Alv. strfl.overtr.	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2	2	-		1	2	-	-	-	1	3	-	-	12	1	-	-	-	-	-	13
8. Andre strfl.overtr.	-	-	2	-	-	3	10	44	22	33	7	21	21	13	7	2	3	1	1	1	-	-	189	-	-	-	-	-	-	191
9. Værnemageri	2	3	17	177	296	182	275	88	36	24	8	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1092	-	-	-	-	-	-	1114
II. Flere landssv.forhold																														
1 + 7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	5	3	10	13	17	50	28	-	-	-	-	-	78
1 + 4	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	-	1	1	1	8	6	2	3	-	1	26	1	-	-	-	-	-	27
1 + 5, 6, 8 ell. 9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	2	22	20	8	11	2	-	68	-	-	1	-	-	-	69
2 + 7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3	9	10	6	19	17	27	92	35	-	2	-	-	-	129
2 + 4	-	-	-	-	-	-	-	-	3	3	3	2	15	10	16	31	20	18	8	11	4	4	148	1	1	3	-	2	-	155
2 + 5, 6, 8 ell. 9	-	-	-	-	-	-	-	5	5	14	6	25	39	33	32	38	17	15	5	6	2	-	242	-	-	-	1	-	1	244
3 + 7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	3	4	2	2	4	6	2	5	32	6	-	-	-	-	-	38
3 + 4	-	-	-	-	-	-	-	2	10	23	20	20	40	26	24	25	11	5	2	4	5	1	218	-	-	1	-	-	1	220
3 + 5, 6, 8 ell. 9	-	-	1	-	-	1	5	26	74	94	71	85	74	41	21	26	4	1	1	-	1	-	525	-	1	-	2	-	-	529
4 + 7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3	1	2	1	1	3	-	12	1	-	-	-	-	-	13
4 + 5, 6, 8 ell. 9	-	-	-	-	-	-	1	4	13	18	11	27	33	9	20	16	6	3	7	4	2	5	179	1	-	1	1	-	-	182
5 + 7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	1	-	1	5	-	-	-	-	-	-	5
5 + 6, 8 ell. 9	-	-	-	2	1	-	-	8	7	15	7	8	15	8	8	4	1	-	-	-	-	-	84	-	-	-	-	1	-	85
6 + 7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
6 + 8 ell. 9	-	-	-	-	-	-	2	9	13	7	9	4	5	2	2	1	-	-	-	-	-	-	54	-	-	-	1	-	1	56
9 + 8	-	-	-	-	-	-	1	2	6	3	1	1	3	2	1	-	1	-	-	-	-	-	21	-	-	-	-	-	-	21
Ialt	2	3	86	185	313	224	591	2267	1665	2414	830	957	1334	453	299	303	338	161	84	108	54	66	12646	76	7	11	13	27	6	12877
B. Kvinder																														
I. Eet landssv.forhold[1]																														
1. Ty. polititjeneste[2]	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2. Ty. tj. af politim. karakter[3]	-	-	-	-	-	-	1	-	1	6	1	-	3	-	-	-	1	-	-	-	-	-	13	-	-	-	-	-	-	13
3. Tysk krigstjeneste	-	-	1	-	1	-	1	8	3	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16	-	-	-	-	-	-	17
4. Angiveri	-	-	2	-	-	1	26	85	40	70	16	29	26	13	16	12	4	2	-	-	-	-	340	-	-	-	2	3	-	347
5. Propaganda m.v.	-	-	-	-	-	2	5	57	17	19	1	2	3	-	-	1	-	-	-	-	-	-	107	-	-	-	-	-	-	107
6. Samarbejde m.v.	-	-	1	-	-	1	3	13	3	3	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25	-	-	-	-	-	-	26
7. Alv. strfl.overtr.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
8. Andre strfl.overtr.	-	-	-	-	-	-	4	13	4	3	-	3	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	32	-	-	-	1	-	-	33
9. Værnemageri	-	-	-	4	6	3	11	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25	-	-	-	-	-	-	25
II. Flere landssv.forhold																														
1 + 7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
2 + 7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
2 + 4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	1	3	1	2	-	1	-	-	11	1	-	-	-	-	-	12
2 + 5, 6, 8 ell. 9	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	-	1	-	1	2	1	-	-	-	-	-	8	-	-	-	-	-	-	8
3 + 4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
3 + 5, 6, 8 ell. 9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	2
4 + 5, 6, 8 ell. 9	-	-	-	-	-	1	-	4	3	6	3	4	7	1	7	1	1	1	-	1	-	-	40	-	-	-	-	-	-	40
5 + 6, 8 ell. 9	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	5
6 + 7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
6 + 8 ell. 9	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	1	-	-	4
Ialt	-	-	4	4	7	8	51	183	74	110	27	42	51	14	25	19	8	5	-	3	-	-	631	2	-	-	4	3	-	644

1), 2) og 3): Se fodnoter til tabel I.

4) Hvis straffens størrelse har været angivet på straffekortet, er den pågældende landssviger opført under den straf, som straffen indicerer, uanset om straffen måtte være anset som afsonet ved varetægtsopholdet.

Kilde: Retsopgøret med landssvigerne, 1958 (se mere: https://danmarkshistorien.dk/vis/materiale/oversigt-over-doemte-ved-retsopgoeret)

Fagtekster og journalistik

Hvervning af danske mænd til tysk krigstjeneste

Introduktion til kilden:

Meddelelse om hvervemøde til Frikorps Danmark.

Frikorps Danmark blev oprettet den 29. juni 1941. Den 8. juli samme år bekendtgjorde Krigsministeriet, at danske soldater kunne tage orlov for at tjene i Frikorps Danmark ved Østfronten. Østfronten var en krigszone i Rusland, hvor Tyskland kæmpede mod Sovjetunionen under Anden Verdenskrig. Før det var det ulovligt for danske soldater at kæmpe for andre lande, men myndighederne vidste godt, at det skete alligevel. Efter den 8. juli 1941 begyndte man at afholde hvervemøder rundt om i landet for at få flere soldater.

I Viborg blev hvervemøderne holdt på det gamle afholdshotel, som stadig ligger i Gravene. Åge meldte sig til Frikorps Danmark i juli 1942.

Notits: Hvervemøde og Kammeratskabsaften

HVERVEMØDE til „FRIKORPS DANMARK"

Tirsdag den 28. April Kl. 20. afholder

„FRIKORPS DANMARK"

Hvervemøde for unge Mennesker paa Afholdshotellet i Viborg.

Taler: Løjtnant Erling Hallas.

Gratis Entre!!

Kilde: Viborg Stifts-Tidende, den 25. april 1942

Frikorps Danmark

afholder

Hvervemøde

og Kammeratskabsaften

paa Onsdag den 23. September 1942 Kl. 20

i Viborg: Afholdshotellet

Kommandøren for Frikorpset SS- Sturmbannführer Martinsen taler

Gratis Adgang

Vær med i Kampen mod Bolchevismen!

Kilde: Viborg Stifts-Tidende, den 22. september 1942

Ekstra materiale

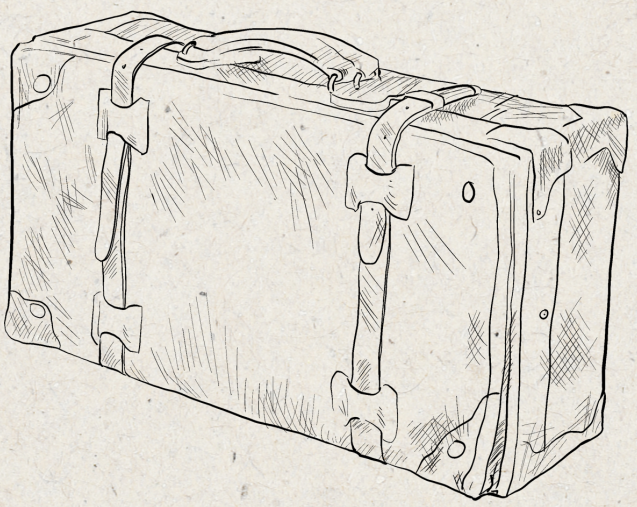

Hvervekampagne

Introduktion til kilden:

Kampagne for danske soldater i den tyske hær.

I 1917 tog bolsjevikkerne magten i Rusland gennem en revolution og etablerede Sovjetunionen, som blev styret af et kommunistisk diktatur. Dette system spredte frygt i Europa i 1920'erne og 1930'erne, fordi mange var bange for, at kommunismen også ville komme til deres lande.
Denne frygt blev under besættelsen brugt politisk til hvervning af danske frivillige.

På plakaten står en dansk "viking" side om side med en tysk soldat. De danske nazister brugte ofte vikingen som symbol på national stolthed og styrke. Plakaten blev brugt til at hverve frivillige til kampen på Østfronten.

Hverveplakat: For Danmark mod bolchevismen! – Hverveplakat fra mellem 1941 og 1943

Kilde: Frihedsmuseets Fotoarkiv.

En Frikorpsmands egen fortælling

Introduktion til kilden:

Viborgenser og tidligere Frikorpsmand Asger Kristensen om at have været i tysk krigstjeneste.

I artiklen Frikorpsmand af Jens Peder Østergaard i bogen Mørke sider af Viborgs historie: Før, under og efter besættelsen 1940-1945 gengiver forfatteren et interview med Asger Kristensen, tidligere frikorpsmand og viborgenser.

Ifølge Asger var det ønsket om at blive musiker, der fik ham ind i Frikorps Danmark, men han støttede også sagen om at bekæmpe den russiske kommunisme. Efter krigen endte Asger i krigsfangeskab i Holland og Italien. Da han kom tilbage til Danmark, fik han en dom for tysk krigstjeneste.

Her er uddrag fra artiklen. Hele artiklen kan bestilles via bibliotek.dk

Uddrag fra interviewartikel: Frikorpsmand

Svineri med tilbagevirkende kraft
Anden Verdenskrig i den tyske besættelse spolerede drømmen om at komme på konservatorium for den unge Asger Egon Kristensen.
I stedet blev han soldat i Hitlers hær og senere idømt fængselsstraf for det. Det sidste har han aldrig forsonet sig med:
”Det var noget svineri – dom med tilbagevirkende kraft. Det var jo fuldt lovligt da jeg meldte mig, siger den i 2003 85-årige nordjyskfødte viborgenser.
[....]
”Vi var ikke banditter eller forbrydere, men ganske almindelige unge, der kæmpede for en sag,” mener Asger Kristensen.
”Sagen” var kampen mod Sovjet-kommunismen, og den synes han stadig var retfærdig.
”Ingen har lavet så store krigsforbrydelser som russerne, og vi har jo aldrig fået fred i verden, selv om Anden Verdenskrig sluttede,” fremfører Asger Kristensen.

Asgers drøm om at blive musiker drev ham ind i Frikorps Danmark, men spilleriet blev hurtigt afløst af blodig krig. Her er soldaterkammeraterne samlet for at fejre jul i 1942.

[...]
"Vi havde stor arbejdsløshed, og jeg greb vel efter halmstrået. Vi så lys forude," forklarer Asger Kristensen.
Gennem en bekendt blev han optaget i de danske nationalsocialisters stormafdeling (SA, der blandt andet skulle holde vagt ved nazisternes møder.

[...]

Det var igen ønsket om at blive musiker, der motiverede.
"Jeg håbede stadig at kunne gøre karriere inden for musikken. Ved at melde mig til frikorpset så jeg chancen for at komme ind i et musikkorps, "fortæller han.
Asger Kristensen blev dog også blæser og havde udsigt til at blive medlem af en kvartet og til uddannelse i Berlin. Men da tyskerne i 1942-43 på østfronten tabte kampen om Stalingrad, var det forbi med at spille.

[...]
De sidste par år af krigen var manden med musikerdrømmen i stedet kanonér og i næsten daglig kamp. Kanontjansen gav tinnitus og varig hørenedsættelse.
"Jeg har oplevet de frygteligste ting. Men gudskelov havde jeg aldrig bajonetten fremme. Jeg har aldrig brudt mig om krig," siger han.

[...]

Kilde: Frikorpsmand af Jens Peder Østergaard i bogen Mørke sider af Viborgs historie: Før, under og efter besættelsen 1940-1945, 2003.